

актуальної культури – культури інформаційного суспільства. Він дозволяє на сучасному етапі створити таке віртуальне освітнє середовище, що забезпечує ефективну комунікацію всіх учасників освітнього процесу, сприяючи формуванню інформаційної, технологічної, екологічної та медіакультури майбутніх фахівців.

Ключові слова: принцип культуровідповідності, вища технічна освіта, перехідний період, віртуальне освітнє середовище.

Matrosova I.G.

CULTURE COMPLIANCE PRINCIPLE TRENDS OF HIGHER TECHNICAL EDUCATION
IN TRANSITION PERIOD

In the article the author considers main trends of development of higher technical education during a transition period marked by the negative influence of many factors of social, cultural, economic, psychological and pedagogical character. It is proved that culture compliance principle is the principle of a special importance that allows to lead engineering education in accordance to the current culture state – culture of the Information Society.

The general trend of virtualization of educational space, expanding the boundaries of information environment beyond the educational institution, the concept of culture-higher technical education is the leading one as the main trend in development of engineering education is creation of the cultural environment conducive to the development of a student, as a free and creative personality. Using modern information and communication technologies allows to create such a virtual learning environment, which will ensure effective communication between all participants of the training process, contributing to forming the informational, technological, environmental and media culture specialists.

According to this principle it is possible to create a virtual learning environment, which will ensure effective communication between all participants of the training process, contributing to forming the informational, technological, ecological and media culture of the future engineering specialists.

In turn, the processes of communication in the virtual learning environment should be based on two principles of personalization, which is expressed in forming the professional subjectivity, and cooperation, which promotes not only the exchange of knowledge, but also a collective orientation to successful innovation.

Key words: culture compliance principle, higher technical education, transition period, virtual learning environment.

УДК 378.147:81

Міщенко О.А.*

**ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПИСЕМНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

У статті розглянуто проблеми формування англомовної писемної компетенції студентів педагогічних вищих закладів освіти. Зокрема проаналізовано визначення понять «письмо», «писемна мова», «писемна компетенція»; виокремлено об'єктивні та суб'єктивні фактори, що впливають на формування англомовної писемної компетенції майбутнього учителя.

З'ясовано педагогічні умови для формування цього виду компетенції: міжкультурна компетентність викладача, зорієнтованість викладача на цінності міжкультурного писемного діалогу, моделювання ситуацій міжкультурної писемної комунікації в навчальному процесі.

Ключові слова: компетенція, англомовна писемна компетенція, майбутній учитель, навчальний процес, професійна підготовка.

* © Міщенко О.А.*

Реалізація концептуальних засад мовної освіти, визначених Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, потребує розробки нових підходів до визначення завдань, змісту і технології навчання іноземної мови в різних закладах освіти.

Згідно з чинними програмами для філологічних факультетів вищих закладів освіти України студенти, які опановують спеціальність учителя-словесника, мають бездоганно володіти не лише граматичним і лексичним аспектами мови, але й вміннями писемного мовлення. Мета навчання письма у вищих закладах освіти полягає в тому, щоб сформувати у студентів навички та вміння правильно оформлювати своє власне мовлення, логічно й аргументовано висловлювати свої думки як в усній, так і в письмовій формі. У процесі оволодіння іноземною мовою відповідні навички повинні постійно вдосконалюватися і досягти свого найвищого рівня до моменту закінчення навчання у вищих навчальних закладах освіти.

Оволодіння іншомовною писемною компетенцією вже не перше десятиріччя є невід'ємним складником практичної мети вивчення іноземних мов у загальноосвітній та вищій школі України. Значущість розвитку вмінь цього виду мовленнєвої діяльності знайшла своє відображення у дослідженнях вітчизняних (Т. Глазунова, Н. Горобченко, Т. Єналієва, Н. Зінукова, Г. Кривчикова, С. Литвин, О. Мазко, І. Мельник, О. Москалець, О. Пінська, О. Середа, О. Тарнопольський, О. Янісів та ін.) та зарубіжних (D. Вутне, V. Evans, T. Hedge, A. Hogue, A. Pincas, J.M. Reid, Ch. Tribble та ін.) науковців. Сучасні підручники з іноземних мов, розроблені з урахуванням прогресивних тенденцій, як обов'язковий компонент містять матеріали для навчання писемного мовлення, а на сторінках періодичних фахових видань регулярно піднімається проблема ефективності застосування розроблених матеріалів та пошуку нових шляхів їх удосконалення.

Незважаючи на теоретичну та практичну вагомість зазначених досліджень, необхідно зауважити, що в теорії та практиці вищої педагогічної освіти проблема формування писемної компетенції у процесі вивчення іноземної мови (зокрема англійської) у вищих закладах освіти та її значущості в контексті професійної підготовки не досліджена в повному обсязі.

Метою статті є аналіз проблем формування англійської писемної компетенції майбутніх учителів; виокремлення факторів формування цього виду компетенції; з'ясування педагогічних умов, що сприяють формуванню англійської писемної компетенції.

Система підготовки студентів-педагогів має відповідати нормам загальнолюдських відносин у соціумі, сприяти формуванню в студентів мобільності у вирішенні професійних і комунікативних завдань творчо та самостійно, забезпечувати розвиток умінь швидко адаптуватися до змін у професійній сфері, що досягається завдяки підвищенню активності професійної підготовки спеціалістів і вдосконаленню процесу навчання всіх видів.

Інтенсивний розвиток міжнародних контактів і пов'язане з цим розширення сфер професійного й особистого спілкування (ділове і особисте листування, участь у наукових проектах, написання рекомендацій) та провідна роль писемного спілкування в англійськомовних країнах зумовлюють необхідність оволодіння студентами-філологами вищих навчальних закладів вміннями писемної комунікації зокрема, англійською мовою.

Загальновідомо, що письмо є потужним фактором прискореного розвитку людства. Йому належить визначна роль у створенні та зображенні духовних, а через них – і матеріальних цінностей. Письмо – не природне, а суспільне явище, винахід людини, яким користувались і користувалися всі.

Аналіз науково-методичної літератури [1; 6; 7] дав змогу визначити, що в сучасній методичній літературі розрізняють такі поняття, як письмо, писемне мовлення та

писемна компетенція. Так, *письмо* визначається як знакова система фіксації мови, яка дозволяє за допомогою графічних знаків передавати інформацію на відстані та закріплювати її у часі; *писемне мовлення* – це форма мови, що пов'язана з вираженням та сприйняттям думок у графічній формі; поняття *писемна компетенція* передбачає не лише набуття необхідних знань, навичок і вмінь, але і психологічну готовність їх використовувати. Адже саме психологічні бар'єри часто уповільнюють процес оволодіння письмом. Так званий «страх перед чистим аркушем», невпевненість у своєму рівні володіння мовними засобами, побоювання бути смішним в очах читача – усі ці фактори роблять письмо дійсно складним для опанування. Побороти психологічні бар'єри і почати застосовувати у реальному писемному спілкуванні набуті знання, навички й уміння так само важко, як і опанувати їх.

До іншомовної писемної компетенції майбутнього учителя належать професійні якості педагога: відкритість, уміння швидкої адаптації до нових ідей, повага до іншомовної культури, тактовність, володіння своїм емоційним станом тощо; знання сутності міжкультурної писемної комунікації, етнопсихології тощо; уміння ідентифікувати, аналізувати й порівнювати явища іншомовної та власної культури тощо [3, с. 10]. Іншомовна писемна компетенція постає ефективним засобом формування особистості майбутнього вчителя. Цей вид компетенції сприяє розвитку особистісних якостей студента, підвищенню рівня зацікавленості в оволодінні мовою, дає змогу задіяти не лише свідомість студента, а і його почуття та емоції. Формування англійської писемної компетенції у процесі навчання мови характеризується поєднанням навчання міжкультурного спілкування з паралельним освоєнням особливостей майбутньої професії, розширенням культурознавчої обізнаності студентів, пов'язаної з особливостями майбутньої професійної діяльності [4, с. 50].

Фактори формування іншомовної писемної компетенції майбутнього учителя умовно поділяють на об'єктивні та суб'єктивні. До об'єктивних зараховують реконструювання процесу навчання іноземних мов; використання інтерактивних методів навчання, що дають змогу моделювати реальні комунікативні ситуації, спільно вирішувати педагогічні проблеми, застосовувати педагогічні ігри, створювати атмосферу співробітництва тощо [там само]; використання аутентичних текстів; культурологічний компонент у виборі та конструюванні навчального матеріалу; періодичний контроль знань, умінь та навичок студентів; особистість учителя (повага до студента, здатність розуміти його внутрішній стан, уміння створити психологічно комфортну атмосферу на занятті, високий рівень іншомовної мовленнєвої компетенції) тощо. До суб'єктивних факторів належать якості студента (мотивація, почуття нового, терпимість до іншої точки зору, позитивне ставлення до іншомовної культури); аналіз та порівняння культурних явищ тощо.

Одним із способів інтенсифікації навчання писемного мовлення є використання принципів комунікативності у навчанні письму та принципу професійної спрямованості. Принцип комунікативності забезпечує високий рівень оволодіння англійським писемним мовленням, розвиває комунікативні вміння, сприяє вихованню, розвитку та самоосвіті студента і, найголовніше, передбачає формування писемної компетенції у процесі навчання писемного мовлення, яка разом із мовленнєвою, мовною, загальнонавчальною та соціокультурною компетенціями формують комунікативну компетенцію студентів. Принцип професійної спрямованості передбачає відповідність навчання потребам загальноосвітнього та професійно-педагогічного розвитку студентів і, як наслідок, формування у студентів професійної компетенції шляхом ознайомлення студентів з методами і прийомами навчання іноземної мови та залучення до виконання професійно орієнтованих завдань.

Як відомо, для досягнення комунікативної мети письмові тексти повинні відповідати таким характеристикам: змістовність, зрозумілість, логічність, зв'язність,

сміслова та структурна завершеність і мають бути оформлені за допомогою мовних засобів, в тому числі граматичних, характерних для певного функціонального стилю на рівні мовної системи та мовленнєвої норми.

Доцільно підкреслити, що актуалізація проблеми формування писемної компетенції в межах сучасної методики викладання іноземних мов ставить до процесу навчання майбутніх вчителів нові вимоги. Так, у чинному проекті Програми з англійської мови для вищих навчальних закладів зазначено конкретні вміння писемного мовлення, якими повинні оволодіти студенти мовних факультетів вищих закладів освіти: вільно висловлюватись у письмовій формі за темою або ситуацією відповідно до цілей, завдань спілкування та комунікативного портрету адресата; правильно оформлювати повідомлення залежно від його форми; організовувати та використовувати матеріал для спрямованого вивчення мови; ефективно застосовувати особисті лінгвістичні здібності, потреби та цілі, різноманітні стратегії навчання. Серед них важливе місце займають уміння критичного ставлення, роль яких відчутно зросла в контексті особистісно орієнтованого навчання, що розглядає студента як рівноправного суб'єкта навчального процесу та надає кожному можливість проявити себе як особистість. Йдеться про такі вміння:

- ефективно висловлювати в письмовій формі власні погляди та реагувати на погляди інших;
- передавати на письмі те чи інше емоційне ставлення;
- наводити та розвивати аргументи, надаючи докази «за» чи «проти» певної точки зору;
- структурно вибудовувати аргументи, докази та думки в тексті, що пишеться;
- систематизувати аргументи, виділяючи в них найважливіші частини та наводячи ілюстративну та підкріплюючу інформацію;
- надавати критичну оцінку літературним творам та ін. [8; 9].

Зрозуміло, що формування і розвиток цих умінь мають відбуватися в умовах, що стимулюють критичність мислення та заохочують студентів до формування і висловлювання власної думки.

Аналіз науково-методичної літератури [2–6] дозволив визначити умови, що сприяють формуванню англійської писемної компетенції.

Так, для ефективного формування писемної компетенції необхідно забезпечити внутрішні та зовнішні умови для позитивного сприйняття писемного мовлення як виду мовленнєвої діяльності.

Внутрішні умови, серед яких основними є потреби і мотиви, забезпечуються дотриманням дидактичних, методичних і специфічних для писемного мовлення принципів навчання (культурологічної та лінгвістичної спрямованості, опори на функціонально-адекватний автентичний модельний текст, контрастності), а також організацією навчання писемного мовлення на основі поєднання елементів жанрового, процесуального і структурно орієнтованого підходів з елементами методу активізації можливостей особистості і колективу. Таке поєднання дозволяє створити умови для формування позитивної емоційної оцінки ситуацій писемного спілкування, урахування індивідуальних особливостей студента, ранньої професіоналізації навчання, розвитку культури міжособистісного спілкування.

Серед зовнішніх умов особлива роль належить засобам навчання, зокрема комп'ютерним. Мультимедійні навчальні програми, розроблені відповідно до принципів використання технічних засобів навчання (доцільності, необхідності, інформативності, надійності, мінімізації негативного впливу на здоров'я користувача), можуть виконувати навчальну, мотивуючу, індивідуалізуючу і контрольну функції та забезпечувати методичну підтримку аудиторної і самостійної позааудиторної роботи студентів.

Серед педагогічних умов формування англомовної писемної компетенції варто виокремити: зорієнтованість викладача на цінності міжкультурного діалогу, що може виявлятися в когнітивному, емотивному й діяльному аспектах; міжкультурна компетентність педагога, педагогічна та особистісна толерантність, націленість на педагогіку співпраці; проектування змісту діалогу культур з урахуванням культурознавчої навчальної інформації; урахування своєрідності цінностей рідної культури, їх взаємозв'язку із загальнолюдськими цінностями та іншими цінностями культур; інтенсифікація навчання іноземної мови за рахунок міжпредметних зв'язків; моделювання ситуацій інтеркультурної комунікації в навчальному процесі. Зазначені умови стимулюють формування англомовної писемної компетенції студентів у процесі навчання англійської мови.

Іноземну мову необхідно розглядати не лише як навчальну дисципліну, а і як складову процесу навчання культури. Формуванню англомовної комунікативної компетенції сприяє насичення культурознавчою інформацією змісту навчання англійської мови; організація процесу навчання як діалогу культур, використання виховного потенціалу фольклору; використання інтерактивних форм, методів а прийомів розвитку іншомовної мовленнєвої діяльності; використання оригінальних навчальних посібників; інтегрування традиційних методик із новітніми технологіями навчання.

Отже, у процесі ефективного формування англомовної писемної компетенції студентів-педагогів варто спиратися на принципи створення необхідного іншомовного режиму в процесі навчання та розширення простору іншомовного писемного середовища, інтеграції мови спілкування й письма. Цілеспрямоване формування англомовної писемної компетенції майбутнього учителя можливе на основі розвитку мотивації навчальної діяльності студентів; посилення культурологічного компонента за рахунок використання системи аутентичних текстів, аналізу та порівняння мовних явищ; використання інтерактивних методів навчання; за умови високого рівня міжкультурної компетентності викладача і його педагогічної толерантності. Міжпредметні зв'язки у процесі навчання англійської мови сприяють розширенню інформаційного простору, необхідного для формування англомовної писемної компетенції спеціалістів.

Уважаємо перспективним комплексне дослідження формування англомовної писемної компетенції студентів-педагогів, що призведе до вибудови її як цілісної системи; пошук ефективних стратегій навчання, інтерактивних методів навчання англійської мови, що сприяють успішному формуванню іншомовної писемної компетенції майбутніх учителів.

Література:

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Азимов Э. Г., Щукин А. Н. – М. : Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Зимняя И. Я. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. Я. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34-42.
3. Ибрагимова Н. А. Факторы формирования иноязычной социокультурной компетенции будущего учителя : автореф. дис... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Н. А. Ибрагимова. – Воронеж, 2000. – 24 с.
4. Калініна Л. В. Формування соціокультурної компетенції учнів профільної школи з використанням інтерактивних методів навчання / Л. В. Калініна, В. О. Калінін // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2010. – Вип. 54. – С. 201-203.
5. Кривчикова Г. Ф. Інтерактивне навчання іншомовного писемного мовлення студентів мовних спеціальностей // Іноземні мови. – 2002. – № 3. – С. 17-20.

6. Москалець О. О. Навчання студентів-філологів письма англійською мовою з використанням комп'ютерних технологій: автореф. дис.... канд. пед. Наук: спец. 13.00.02 / О. О. Москалець. – К., 2009. – 25 с.
7. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
8. Програма з англійської мови для університетів/ інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / Колект. авт.: С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей (керівники). – Вінниця: Нова книга, 2001. – 246 с.
9. Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment. – Cambridge University Press, 2001. – 260 p.

Мищенко О.А.

ФОРМИРОВАНИЕ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ПИСЬМЕННОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ В КОНТЕКСТЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

В статье рассмотрены проблемы формирования англоязычной письменной компетенции студентов педагогических высших учебных заведений. В частности проанализированы определения понятий «письмо», «письменная речь», «письменная компетенция»; выделены объективные и субъективные факторы, влияющие на формирование англоязычной письменной компетенции будущего учителя.

Выявлены педагогические условия, влияющие на формирование этого вида компетенции: межкультурная компетентность преподавателя, ориентация преподавателя на ценности межкультурного письменного диалога, моделирование ситуаций межкультурной письменной коммуникации в учебном процессе.

Ключевые слова: компетенция, англоязычная письменная компетенция, будущий учитель, учебный процесс, профессиональная подготовка.

Mishchenko O.A.

FORMING THE ENGLISH LANGUAGE WRITTEN COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS IN THE CONTEXT OF PROFESSIONAL TRAINING

The article is devoted to the problems of forming the English language written competence of college or university students the principal role of which is predetermined with intensive development of international contacts and as the result expansion of professional and personal areas of communication. The analysis of identification of the following definitions is made: writing represents language through inscription of signs and symbols, a written language is a form of language that is connected with expression and perception of thoughts in graphic form, a written language competence involves not only attainment of knowledge, skills and abilities but also psychological readiness to use them. English language written competence of future teachers is distinguished as professional teacher's qualities such as openness, ability to quickly adapt to new ideas, respect to foreign culture, tactfulness, acquirement of his emotional state, ability to identify, analyze and compare foreign and local culture phenomena. It should be mentioned that foreign language written competence arises as effective way of future teachers' personality formation. Objective factors such as reconstruction of the foreign language teaching process, usage of interactive methods of teaching, usage of authentic texts, periodical control of students' knowledge, skills and abilities, teacher's personality etc. and subjective factors such as students' qualities and analysis and comparison of cultural phenomena etc. influence the formation of future teacher's written language competence and are marked out. Pedagogical conditions which influence the process of forming this kind of competence such as teacher's cross-cultural competence, teacher's orientation on values of cross-cultural written dialogue that manifests itself in cognitive, emotional and active aspects, pedagogical and personal tolerance that is targeted on pedagogy of cooperation, simulation of situations of cross-cultural written communication in educational process are revealed.

Key words: competence, English language written competence, future teacher, educational process, professional training.